

SAXOFON

SAXOFON, de l'angl. *saxophone* [1851], compost del gr *φωνή* 'so' amb el nom d'Adolphe Sax, inventor d'aquest instrument. □ 1.ª doc : 1917, *DOrt*

DERIV : *Saxofonejar*, *Saxofonista*

SCHERZO (pron. *skértso*), 'moviment musical de ritme animat i alegre', pres de l'it *scherzo* 'broma, joiguineig'. □ 1.ª doc : cròniques musicals de *La Renaixensa*, c. 1880; *DFa*

Se pron. V. *es*, i cf. *tu Sé gallicisme*, V. *si* 'sina' *Sebacat*, *sebacat*, *sebàcic*, V. *sèu* *Sebaptista*, V. *batejar* *Sebastre*, V. *savastre* *Sebelli*, *sebellinam*, *Ainar*, V. *sibilla* *Sebellir*, V. *sepultar*

SEBESTER, pres de l'ar. *sabastān*, com a cultisme. □ 1.ª doc : *sebesten*, Lab. 1840

DERIV. regressiu *sebest* [*DOrt*], *sebesta* [1868, *SLutCosta*]. Detalls en *DCEC/DECH*, *SEBESTÉN*, també cultisme en castellà.

Sebifer, V. *sèu* *Sebilla*, V. *swella* *Sebina*, V. *sauna* *Sebó* (ribag.) mena de pi (*BDC* XVII, 42), crec que no és mot realment català sinó terme de funcionaris forestals castellans, que apliquen *cebón* 'animal d'engreix' als pins que replanten *Sebolla*, *sebollí*, mal escrits per *cebolla*, *cebolli* (*CEBA*) *sebollada*, *seg-* variants fonètiques de *cebollada*, del qual ja s'ha tractat a *CEBA* (II, 651a50-57) Tenia també anotat *saulá* 'espècie de botja de fruit negre' a *Xeraco* i a *Gata*, i *segollada* a les Valls de Segó (1962-3), *globulària segullada* *Cavanilles* (*Obs* II, 325) *Sebollir*, V. *sepultar* *Seborrea*, V. *sèu* *Sebre*, V. *saber* *Sebuda*, V. *ceguda* *Sebu(l)ir*, V. *sepultar*

SEC, adj., del ll. *siccus* id. □ 1.ª doc : orígens.

«*Aliud cecidit super petram et, natum, aruit, quia non habebat humorem*: Aquesta sement que caïeg sobre la pedra e fo *seca*, per zo car no i avia humor, demostra la paraula de Déu, qui cađ e l cor de l'om, e ven Diable e la tol ---», *Hom*, 3r5. «--- Lo rey --- tramés missatge al rey de França --- que seria a Tholosa --- aparellà s ab 4000 cavalers --- cavalcaren e anaren-se n ves Tolosa, e él menà 200 embles --- qui portaven figues *seches*, e atzibib, e dàtils, e malgranes ---», *Desclot* (§ 76, *NCl* III, 53.5).

'Magre': «DELS ACCIDENS --- QUI DESTRUEN FORT LO CORS --- tristor reffreda e afebleix lo cors e l fa tornar magre e *sec*, per tal cor estrany lo cor, e en enbra los espiritz ---»; i amb matís més tècnic, fisiològic: «les carns qui són de leugera digestió, per ço cor són laxes e clares, emperò són de freda e *secca* compleccion --- axí con carn de cerv e de cabirol, tots temps del any les pot hom raebre» (trad. ll. *succe*), Arn de Vilanova-BSarriera (*Regiment de Sanitat*, c. 1306, *NCl* II, 133 3, 167 5).

En diverses construccions de tipus adverbial, en sentit figurat: *ab sec tossir* 'tossint molt fort, sense mirament ni treva': «ab una agulla / te pots punchar / lo paladar / secretament: / poràs, sovent / ab *sec* tossir,

/ sanc escopir; / de tisiquea / --- / por mostraràs, / sempre seràs / ben costejuda / ---», «pres lo marit, / --- / si les complau, / com fan l esclau, / lo tracten, manen / --- / sens lum cresol / li fan tenir, / per reverdir / *en sec* lo planten, / rient-se'n canten / axí n fan d'ell / com d'un moxell / d'estopa grossa» 'el tracten com una pobra planta plantada en lloc àrid', *JRoig* (*Spill*, 6089, 533) No és doncs el mateix que la moderna locució adverbial «*en sec*» 'amb brusca girada' però li pot haver servit de substrat evolutiu. «els tórtis immigradors --- venien volant a gran altura --- de repent, encativats per la dolça veu del reclam enganyador, giren *en sec* y se'n vénen, com la satgeta llançada de l'arc, a caure retuts an els meus peus, trobant la mort ---», *JnRosselló* (*Many*, 78); en lloc d'això també s'usa a Mall el més emfàtic *cop-en-sec*; 1 a l'*ensec* ross : «En Pau va rebre la bufetada endins, i va parar a l'*ensec* el seu esgargamellar, pensant que allò era la mort que venia», *AntCayrol* (Cerdà, *Cont*, 19); val. 20 *en un bell ensec* 'en un instant': «el foguerer *en un bell ensec* n'arregle ú» [un fogó] *MGadea* (*T. del Xè* II, 57)

Accs. secundàries que resten populars fins avui, quasi totes, fins als quatre àmbits del domini: «lo contrari d'humit és *asút*, *sék*» al cap del Pallars (Tavascan, 1934), «*sec*: enjuto, flaco, cenceño» *eiv.* (*PzCabr.*); partint del que passa a les plantes, s'usa com a equivalent afectiu de 'mort', dient-ho dels animals, i entre ells l'home: bastant pertot, però a Menorca potser més que enlloc (com observa Ferrer Ginart, *Rond Men*, 226), a la Mort li diuen *Na Seca* a Mall, una *mort-seca* per dir una 'calavera', crec que és usual pertot. «Aurons y lladoners també sospiran / mort y esbrancat quan a sos peus obiran / lo més gallart lloer del lloredar / --- / quan veuen *sec*, sense color ni vida, / aquell cos que 's gronxava, com florida / palmera, al bes suau del ventjolo», *Canigó* IX, 43.

Finalment, recordarem que en els noms de lloc aquest adjectiu apareix a grapat. *el Montsec*, *Vila-seca*, *Rissec*, *L'Arbre Sec* nom propi d'un gran cim pirinenc; *CUBILE SICCUM* 'pleta o jaça seca', on, havent esdevingut *Cu(i)-sec*, fou reemplaçat *cul* per *cap* (curiòsi fenomen de tabú *decens*) donant el nom del municipi de *Capsec* (*E T. C* I, 9), al NO. d'Olot. De l'existència en mossàrab és testimoni el lloc dit *Seco* a l'Ebre (*Miravet*, *E T. C* I, 251, 24)

DERIV : Del fem, com a abreujament de *roca seca*: *una seca* 'un escull, una llosa que l'aigua del mar no cobreix', ja en Muntaner: «Lo rei Carles --- féu aparellar a Nàpols son fill, --- e lliurà-li 1200 cavallers --- e cinquanta galees --- totes obertes de popa --- e el príncep hac hàut tan bon temps, que abans que l Sr. Rei hagués tota sa gent aplegada, hac presa terra a les *seques* de Tràpena, entre Tràpena e Marsara, e aquí posà los cavalls e tota sa gent en terra, e ---», fets de 1299 (§ 192, *Casac* v, 81.29), «són locs perillosos, com sculls en la mar y *seques* o corrents de Bretanya» (F. de Malla, *Pec Remut*); «la galea --- un vent a la tremuntana, qui en les *seques* de Barbaria los lançà a través, e no n escapà testa alguna», *Decam* x, § 9, 604.1